

Memoires van een uitgeversknecht

De Brakke Hond 78 t/m 81 (2003). Uitgeverij De Brakke Hond, losse nummers € 10,-.

Het is geen geheim dat Jeroen Brouwers barones Angèle Manteau een liegbeest en een secreet vindt. Her en der heeft hij daar in zijn publicaties en in interviews iets over gezegd. Maar nu gunde hij het Vlaamse tijdschrift *De Brakke Hond* in vier afleveringen zijn 'Memoires' en die blijken, ongeacht de titels van de verschillende bijdragen, allemaal over Angèle Manteau en de ondoorgrondelijke bedrijfscultuur van haar uitgeverij te gaan. Het begint al meteen gezellig, als Brouwers zijn nieuwe werkgeefster beschrijft, ten tijde van hun eerste contact, toen hij in de jaren zestig als redacteur bij Manteau kwam te werken: 'Een kille, wantrouwige persoonlijkheid, grillig, dikwijls humeurig, die personeel als noodzakelijk kwaad beschouwde: dat diende de taken te vervullen waarvoor het was aangenomen en verder niets.' Maar er was meer, wat Brouwers betreft. Mevrouw Manteau las nooit iets en dacht in de eerste plaats aan geld. 'Waar zij verscheen stak poolwind op.' Ze kon ook heetgebakerd zijn. Als ze haar drift niet kon bedwingen, ging ze stampvoeten als een verwend kind.

Als je Brouwers moet geloven leken de burelen van Manteau wel een Stasi-kantoor. De werknemers werden niet aan elkaar voorgesteld, privé-telefoontjes werden met het loon verrekend – dus ook afgeluisterd, want hoe kun je zoiets anders verrekenen – en koffie werd er niet geschonken. Een van huis meegebrachte thermoskan bood uitkomst. Maar waar Brouwers zich nog het meest over kan opwinden is de laktheid waarmee met het uitgeversarchief werd omgegaan. In het donkere gangetje op weg naar de plee hoefde je je hand maar uit te steken en je greep in een wandmeubel waarin brieven van Elsschot, tekeningen van Boon of een geredigeerd manuscript van Ruyslinck lagen. Brouwers somt het allemaal zo nauwkeurig op dat je de indruk krijgt dat hij dergelijke paraferalia uit historisch besef systematisch veilig gesteld heeft. Brouwers komt vaak terug op dat archief en deinst er niet voor terug Manteau een dievegge te noemen en antiquaar Piet van

Winden een heler, nadat in 2001 een deel van de uitgeverspapieren te koop werd aangeboden.

Brouwers, zo is bekend, werd naar Manteau gehaald om de 'Oeteldonkse streek-literatuur' die Vlamingen in manuscript aanboden tot aanvaardbaar Nederlands op te kalefateren. Maar ook werd het mooie Vlaams gesaboteerd en bijna niemand protesteerde. In het tweede deel van zijn memoires, die overigens binnenkort in boekvorm verschijnen, wordt Ward Ruyslinck als voorbeeld van de Oeteldonkse literatuur beschreven. En niet vanwege zijn mooie Vlaams. De ooit zo succesvolle auteur had uitsluitend boeken van zichzelf in zijn boekenkast staan. Het portret dat Brouwers van hem schildert is rücksichtslos, maar de eerlijkheid gebiedt te vermelden dat Ruyslinck het daar ook wel naar gemaakt heeft. In 1992 publiceerde hij een boek waarin de briefwisseling staat – nou ja, een beetje gefictionaliseerd – tussen Ruyslinck en zijn nieuwe geliefde. Wat niet in het boek stond, was dat zijn wettige vrouw zich kort daarvoor in de kelder van het echtelijk huis had opgehangen, volgens de schrijver (in een interview voor *Het Parool*) deed ze dat 'om ons een loer te draaien'.

De derde aflevering van deze memoires gaan over Manteau en de Nederlandse bureauredacteur Theo Oegema van Wal. Als Ward Ruyslinck een romanpersonage zijn sigaret liet opsteken met een 'vlamhoutje', 'veranderde inquisiteur Oegema dit woord zonder pardon in "lucifer" en Ruyslinck ging daar slaafs mee akkoord'. Van der Wal zelf was ooit als correspondent van het *Leeuwarder Nieuwsblad* in Parijs beland. Hij schreef daar later over in zijn boek *De vrouwen en ik*, en het moet gezegd, daarin staat alleen correct Nederlands. Als hij met een van 'zijn' vrouwen in bed ligt en de liefdesdaad niet naar behoren voltrokken wordt, "smeekt" de vrouw: 'Probeer 't met cunnilingus.'

Na zijn afscheid van uitgeverij Manteau en van Angèle – Oegema woonde een tijdje bij haar baas in huis – ging Van der Wal terug naar Friesland. Hij werkte daar gestaag aan het vervolg van zijn memoires *De vrouwen en ik*. Aan Brouwers de taak het manuscript te beoordelen. Hij vond het

niks. Angèle liet het vernietigende leesrapport overtikken en stuurde het met de naam Brouwers eronder naar zijn voormalige collega. 'Hoe, wrang. Hoe sneu', schrijft Brouwers nu toch enigszins jezuïtisch: 'De lector en redacteur gedurende dertien jaar die vrij prompt na zijn pensionering van zijn opvolger in diezelfde functie bij diezelfde uitgeverij te slikken krijgt dat zijn boek niet voor uitgave bij Manteau in aanmerking komt.' Sterker, Brouwers was ooit zélf op voorspraak van Oegema van der Wal in het fonds van Manteau opgenomen. Brouwers stuurde hem nog de ene brief na de andere. Er is nooit antwoord gekomen. En dat zal ook niet meer gebeuren. Brouwers drukt een foto van zijn graf af.

Brouwers eindigt deze aflevering met de bewering dat Valery Depauw, bij Manteau in loondienst van 1942 tot 1944, een 'krui-melcollaborateur' was. Hij is na de oorlog ook veroordeeld. Wat wist Angèle van zijn smoezelige activiteiten? Volgens Brouwers deugt Angèle Manteau sowieso niet, maar haar biograaf Greta Seghers is zo mogelijk nog erger. Nu had Seghers het ook wel moeilijk, want Angèle heeft de gewoonte geperfectioneerd doodleuk pijnlijke vragen niet te horen, laat staan te beantwoorden. En daarom is de biograaf in haar boek maar wat gaan kletsen.

Zeven jaar nadat Brouwers bij Manteau was begonnen, verkocht Angèle het zaakje aan het Elsevier-concern. Brouwers hoorde haar in het bedrijfsliftje afdalen, naar hij vermoedde om hartelijk afscheid te nemen van haar vriend, haar aangenomen zoon, zoals ze hem wel eens genoemd had. 'Maar neen, ze bespaarde zich deze statie en reisde rechtstreeks door naar beneden, waar ze, naar ik vervolgens hoorde, haar Saab startte en acheruitrijdend het pand verliet. (...) Alsof de directrice mij nooit had gekend. Geen handdruk, geen woord, zo verdween ze.' Zelfs waar Angèle Manteau niet verscheen stak poolwind op. Wat zou het mooi zijn als Jeroen Brouwers de biografie van de barones schreef.